

Diaspora – kas tas par putnu un kāds tam sakars ar latviešu valodu?

Aija PRIEDĪTE, Dr. phil.

Mūsu tautieši ārzemēs nav viena homogēna grupa – latvieši ārzemēs, bet gan latviešu izcelsmes cilvēki ar ļoti dažādu priekšvēsturi un ļoti atšķirīgām vajadzībām un daudzšķautņainu skatu uz nākotni. Pārskatāmības labā tos iedalīsim trīs galvenās grupās.

Jau dzirdot vārdu *diaspora*, tas vienam otram iesprūst kaklā. Ja ne diaspora, kā tad apzīmēsim visus mūsu ārzemēs dzīvojošos tautiešus? Ārzemēs dzīvojošie latvieši – ļoti gari. Trimdinieki – te varam nonākt pie filozofiskas diskusijas, kas tad ir trimdinieki? Jāsāk šķirstīt vārdnīcas un šīs darbības rezultātā būs jādala tautieši īstajos «ģenuīnos» trimdiniekos, pseidotrimdiniekos un pēc jaunvārdu nelatvietis, nepilsonis modeļa – netrimdiniekos. Arī neskan labi. Emigranti – to tik nē, tas jau ir jautājums ar lielu politisku spriedzi. Kā tad?

- „**Veclatvieši**” (Otrā pasaules kara latviešu bēgļi un to pēcteči).
- „**Jaunlatvieši**” (latvieši, kas atstājuši Latviju pēc 1991. gada).
- **Krievijas latvieši** (to latviešu pēcteči, kas izceļoja uz Krieviju pirms Pirmā pasaules kara. Komunisma režīma laikā izsūtītie un to pēcteči).

Kā apzīmēsim visus ārzemēs dzīvojošos latviešus kopā? Kāpēc ne par latviešu diasporu? Tas ir īss, nepārprotams un neitrāls apzīmējums, ko apļiecina arī vārdnīcas un enciklopēdijas.

1. Kā mēs īsumā varētu raksturot latviešu diasporu, izejot no augstāk definētajām grupām, un kādas ir šo grupu latviešu valodas zināšanas?

«Veclatvieši» (Otrā pasaules kara latviešu bēgļi un to pēcteči)			
„Veclatviešu” grupā aktīvas ir trīs paaudzes, kuras visas savu izglītību ir ieguvušas vai iegūst ārpus Latvijas.	Arī tiem latviešiem, kuri kopuši savu latviešu valodu, tikai retajam, no valodas prasmes viedokļa, tā būs uzskatāma par dzimto. Vairumam tā ir labāk vai sliktāk pārvaldīta svešvaloda, un ar katru paaudzi valodas zināšanas kļūst vājākas.	Ar katru paaudzi aug to latviešu skaits, kas ir precējušies ar cittautiešiem, kas arī ietekmē valodas prasmi un zināšanu līmeni.	Ir jāpiemin vēl viena grupa, proti, tie, kas bija pilnīgi asimilējušies savā mītnes zemē, bet pēc 1991. gada izjūt Latvijas pievilksanas spēku, meklē savas saknes un mācās latviešu valodu.

2. Visām trim minētajām auditorijām ir ļoti atšķirīgas latviešu valodas apguves vajadzības un vēlmes

«Veclatvieši» (Otrā pasaules kara latviešu bēgļi un to pēcteči)			
Bērni un jaunieši		Pieaugušie	
• Vecāki vēlas, lai bērni apgūtu latviešu valodu kā savas kultūras un identitātes mantojumu, lai varētu sazināties ar radiem.	• Jaukto laulību bērniem bieži ir vājas latviešu valodas zināšanas, bet latviskā vecāku puse grib, lai bērni iemācītos valodu.	• Vecākiem ir ļoti atšķirīgi uzskati, cik un kā vajadzētu apgūt latviešu valodu.	• Jaukto laulību cittautieši vēlas apgūt sadzīves valodu, lai varētu patērzēt ar latviešu radiem utt.

3. Kā latviešu valodas apguve diasporā ir risināta līdz šim?

«Veclatvieši» (Otrā pasaules kara latviešu bēgļi un to pēcteči)
<p>Latviešu bēgļiem, nonākot rietumos, bija apbrīnojami skaidra doma, ka bērnu izglītība latviešu valodā un pati valoda ir absolūta politiskā prioritāte. Protams, sākumā tā bija saistīta ar cerībām, ka pēc pāris gadiem varēs atgriezties Latvijā, taču vēlme saglabāt un kopt latvietību un latviešu valodu ir saglabājusies līdz mūsu dienām.</p> <p>1945. gadā latviešu bēgļi bija izkaisīti pa visu Eiropu. Lielākā daļa kādu laiku dzīvoja bēgļu nometnēs kara sagrautajā Vācijā. Taču tā bija trimdas politikas pašsaprotama prioritāte, ka nometnēs izveidoja latviešu skolas. <u>Kādreizējā Augustdorfas vēlāk Minsteres ģimnāzija pastāvēja vairāk nekā 50 gadus.</u></p> <p>Latviešu bēgļiem, nonākot citās valstīs, kur latviešu bērņus iepludināja mītnes zemes skolās, izveidoja svētdienskolas vai papildskolas. Skolotāji bija Latvijas laikā izglītoti skolotāji, kas vairumā strādāja bez samaksas. Tā bija goda lieta nodot tālāk nākamajām paaudzēm latviešu valodu, kultūru un izglītību.</p>

4. Kādi ir nākotnes risinājumi un problēmas?

«Veclatvieši» (Otrā pasaules kara latviešu bēgļi un to pēcteči)	
Risinājumi	Problēmas
<ul style="list-style-type: none"> • Daudzviet ārzemēs ir labas latviešu papildskolas ar labām iestrādēm un tradīcijām. Tās būtu jāatbalsta un jāstiprina.	<ul style="list-style-type: none"> • Skolotājiem pašiem latviešu valoda nav dzimtās valodas līmenī. • Skolotājiem bieži nav attiecīgā pedagoģiskā izglītība. • Bieži netiek ņemtas vērā pārvērtības mūsdienu Latvijā, tiek mācīta arhaiska viela un valoda, elitārā kultūra. • Tie latvieši, kuru bērņi labi runā latviski, nevēlas, ka viņu bērņus māca kopā ar tiem, kas vāji pārvalda valodu.